

**ГРАМОТА XVII ст. ЩОДО ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ
У ПУТИВЛЬСЬКОМУ ПОВІТІ**

В архіві Путильського державного історико-культурного музею-заповідника зберігається низка грамот XVII-XVIII ст., що стосуються справ, пов'язаних з земельними володіннями у Путильському повіті. Переважно це копії різних документів, що направлялися на місця після затвердження останніх у Помістному або Посольському приказах. Тобто йдеться про тогочасні документи, що були ідентичними, або майже ідентичними, оригіналам.

Грамота, що вперше публікується нижче, в архіві музею зафікована за номером 30 як “Выписка с отдельной книги о выделении путинцам, помещикам Семену Ивановичу Черепову и Фролу Алексеевичу Некрасову поместий и угодий по обыскным речам”, являє собою стовбець шириною 16,5 см, папір жовто-сірий, відносно гарної збереженості. Лише початок та правий край, по якому проходить обріз, викликали труднощі при прочитанні.

Грамоту написано скорописом XVII ст. без розбивки на слова, заглавних літер та розділових знаків. Часткові виправлення згідно змісту та сучасних норм правопису та членування тексту на окремі речення та їх частини внесені упорядниками, титла розкриті, виносні літери опущені.

Публікація та коментар *Н.Л.НІМЕНКО, В.Б.ЗВАГЕЛЬСЬКОГО*.

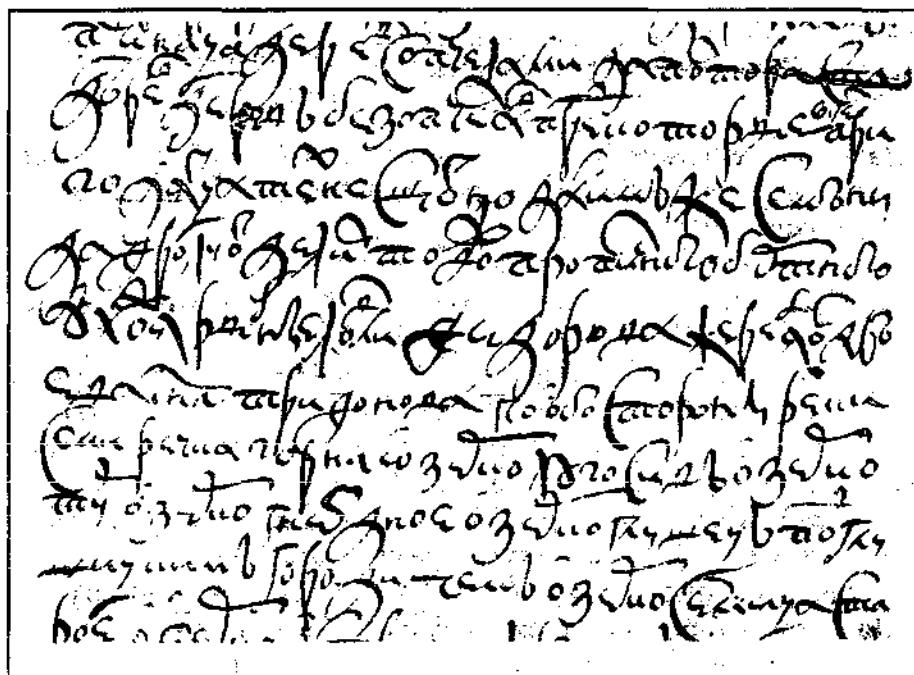

Рис.1. Фрагмент грамоти

Лета ЗРМА [7141/1633] апреля КД [24] по государева царева и великого князя Михайла Федоровича всея Руси грамоте ис Поместного приказу за приписью дияка божена Степанова воевода Микифор Юрьевич Плещеев дал выпис с отдельных книг путивльцам, Семену Иванову сыну Черепову да Фролу Олексееву сыну Некрасову, отдели путивлица Ивана Михайлова сына Яцына, чтоб Иван отделил им, Семену да Фролу, по обыскным речам в Путивльском уезде, в Дороголовской волости¹ в Федорове поместье меньшово Трифонова,

в прописном бортном ухожї знамя три рубежи,
да знамя и ручей[й] спроте Сомъ,
да тово ж ухожѧ сеножать ниже города Путивля за рекою за
Семью у возера Зимовья²,
да тех бортных знаменах, отделив им пятнадцать дерев со
пчелами да полтораста дерев безо пчел, а впред, которые пригодятца,
- тех не счетно.

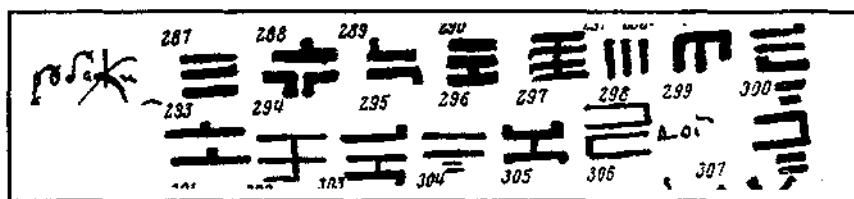

Рис.2. Рубежи.
Графічне відтворення бортних знамен, що мали розповсюження
у Путівльському та Рильському повітах (За Г.М.Анпілоговим⁴)

Да им же, Семену да Фролу, отделил тово ж, прописного бортного ухожѧ, рыбные ловли Федорова жеребя Овдеева сына Трифонова по обе стороны реки Семи:

речка Горна³ с озерко Лугосивъ, с озерко Тур, с озерко Гнездное, с озерко Глущецъ под Глушицкимъ Городищемъ⁴, с озерко Семица Старое, с озерко со Стродешъ;

речка Быжилица⁵ с озерко [...]**, с озерко Кущер, с озерко Кочино, да с озерко Мертвая вода, да рыбная вешнея ловля, две речки Молчи, да речка Семица с озерко, да Свята с озерко Мочулищи⁶, с озерко Щекца⁷, с озерко Харбуж, с озерко с Асады, с озерко Велесовица⁸, три озеры Перемятин, озерко Орлее⁹, озерко Радомль, да струга Я[год..], струга Сажева, озерко Белое¹⁰, с озерко Руса¹¹, с озерко Гай да той же рыбной ловли с озерко Зимова струга.

Да в том же бортном ухожѣ прописномъ Звериные стола и бобровые гоны, вспуды и перевеся, и всякова угодя.

*Анпилогов Г.Н. Бортные знамена как исторический источник (По Путівльским и Рильским переписным материалам конца XVI и 20-х годов XVII в.) // Археология СССР. - №4. - 1964. - С.164.

**Одне слово написане нерозбірливо.

И что к тому бортному ухожю истари потягло за четвертную пашню за пятдесят в четї вехи с оклады Семену в триста четї, а Фролу в двесте в пятдесят четї по дватцати по пяти четї человеку къ их поместьев дав[ч]я со всеми угодї Федору Трифонову,

да Семену Черепову, да Фролу Некрасову в Дороголевской волости тремъ половина рыбные ловли,

а другая половина в той Дороголевской волости рыбные ловли за Василем Волынцовым, да за Василем же, да за Федором, да за вдовою Катериною Дмитреевною жаною Карповыми.

И в той во всей рыбной ловли Семену Черепову да Фролу Некрасову четвертої жеребей и по государеву цареву и великого князя Михаила Федоровича всея Русиї грамоте и по сей выписи имъ, Семену Иванову сыну Черепову да Фролу Алексееву сыну Некрасову,

в Дороголевской волости тем прописным бортным ухожемъ знамям тремя рубежи,

да знамям и ручьем спроте Сомъ и сennымъ покосомъ ниже города Путивля за рекою за Семью у возера Зимовъ,

да того ж прописного бортного ухожя рыбною ловлею четвертымъ жеребемъ и Звериными столы,

и бобровыми гоны, и вспуды, и перевесї, и всякими угодї владив и дал за себя там же, чем наперед сево владел Федор Ондреив Трифонов судеревщики по старине со всеми угодї.

И с того имъ бортного ухожя государя царя и великого князя Михаила Федоровича всея Русиї служит к сей отдельной выписи во своде Микифоръ Юрьевичу Плещеев печат свою приложив.

Путивльський державний історико-культурний музей-заповідник. - Архів. - Документ №30. Засвідчена копія.

КОМЕНТАР

¹ Визначення території Дороголевської волості становить на сьогодні певну складність, оскільки у відомих тогочасних документах вона окреслена лише у загальних рисах (*Русіна О. Сіверська земля у складі Великого князівства Литовського. - К., 1998. - С. 136*). Межі волостей Путивльського повіту часто змінювалися і не були сталими. Назва Дороголів відома з XVI ст. У розписі маршруту пущивльських станиць 1571 р., що пролягав Лосицькою дорогою, вказано: “*От Путияла станицам перевезтис Семь в Дороголиве на усть Выра*”, тобто йдеться про перевоз (паром) через Сейм в районі впадіння в останній р. Вир (Звагельський В. Б. Про шляхи Ігоря Сіверського. - Суми, 1999. - С.59-61) Ця місцевість знаходиться поруч зі згадуваними нижче рр. Вижлиця, Горна та Глушецьким городищем.

² Озеро Зимов'я (далі по тексту - Зимова струга, озеро Зимовя). Струга - це невеличка річка, протока, яких існує велика кількість на ділянці Середнього Сейму. Очевидно йдеться про одну й ту ж місцевість. У розписах маршрутів пущивльських і рильських близких сторожових роз'їздів, складених до 1571 р. і доповнених 18 лютого того ж року, вказувалося на райони дислокації цих сторож у місцях переправ через Сейм. Стосовно сторожі Зимов'я зазначено: “*Сторожа на низ по Семи на усть Зимовья, от Путияля 5 верст, а сторожем на ней стояти из Путияля двем человекам, а беречи им на Семи перелазу*”. А в розписі 1623 р.: “*Сторожа Зимовье ниже Путияля с версту*” (Вин же. Стародавні переправи Середнього Сейму // Сумська старовина. - №3/4. - С.50). Отже у 1623 р. сторожу Зимов'є було переведено ближче до Путивля, хоча раніше, у 1571 р., вона знаходилася на “*усть Зимовья*”, тобто на місці впадіння річки Зимов'є де і був перелаз-брід через Сейм. Нині така назва не простежується, хоча у цій частині Посейм'я існують кілька населених пунктів, розташованих неподалік, назви яких, вірогідно, пов'язані - Зиново, Старозинов, Новозинов.

³ Річка Горна - нині р. Горн, права притока р. Сейм, впадає в останню біля с. Чаплиші Путивльського р-ну Сум. обл.

⁴ Глушицьке городище - знаходиться на околиці с. Піски Буринського р-ну Сум. обл. Раніше та частина села, де знаходиться городище, мала назву Глущець.

⁵ Річка Вижилиця - нині р. Вижилиця, ліва притока р. Сейм, впадає в останню біля с. Піски.

⁶ Річки Молчі, озерки Мочулищи та подібні гідроніми етимологічно пов'язані, в основі корінь -моч- зі значенням мокре, болотяне місце. Ця місцевість безпосередньо прилягає до Молчанського болота з численними старицями, протоками, озерами.

⁷ Озерко Щекца - вірогідно знаходилося неподалік с. Горки Путивльського р-ну Сум. обл.(стара назва Шечкові гори).

⁸ Озерко Велесовиця. У згадуваних розписах маршрутів сторож вказується: "Сторожа на Семи ж на Розсохах на болоте на Волосовицах от Путивля 20 верст; а сторожем стояти из Путивля двем людям, а беречи им Рыльские дороги и Волосовицов" (Беляев И. О сторожевой, станичной и полевой службе на польской Украине Московского государства до царя Алексея Михайловича // Чтение в императорском обществе истории и древностей российских. - М., 1846. - №4. Источники. - С.8). В районі с. Нова Слобода Пут. р-ну є невеличка річка Волосовка, що нині мабіж не простежується.

⁹ В "Описании Софрониевої пустыни и скита при ней" під 1700 р. згадується озеро Орлове, що знаходиться у Печерській волості, як випливає з контексту, десь неподалік Бунякіна Перевозу (см. Лепешкин А.Д., Луговской А.В., Дедюхин В.Г. У Засечной черты. - Сумы, 1993. - С.14).

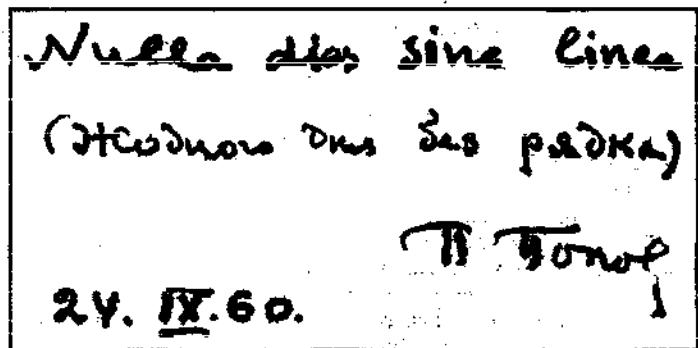
¹⁰ Озерко Белоє - вірогідно о. Біле, розташоване у поймі Сейму нижче Путивля.

¹¹ Озерко Руса - нині не простежується. Знаходилося неподалік с. Уруси Глушковського р-ну Курської обл. Російської Федерації.

З ФОНДУ Г.Т.ПЕТРОВА

У Сумській обласній науковій бібліотеці зберігається Фонд Г.Т.Петрова - відомого журналіста-дослідника, краєзнавця, що був знайомий з багатьма діячами науки та культури, письменниками. Багато книжок Фонду мають авторські замітки, автографи. Серед них - низка видань і матеріалів мистецтвознавця Ю.Ступака, які були подаровані ним Г.Петрову.

Привертає увагу невеликих розмірів папіречь з автографом відомого мистецтвознавця, фольклориста, літературознавця, палеографа, книгоznавця, доктора філологічних наук, професора, члена-кореспондента АН УРСР Попова Павла Миколайовича, що містить його творче кредо: "*Nulla dies sine linea*" ("Жодного дня без рядка").

Публікація ліннік о.к.